רבינו נסים גיד הנשה פרק שביעי חולין

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ מאכלות אסורות סמג לאוין קלט טור י״ד סי׳ קה: **ב** מיי׳ שם סמג לאוין קלח טור״ד שם: **ג** מיי׳ פ״ו שם טור״ד סי׳ סד:

מסורת הש״ס

א) ד״ת מ״ז **ב)** כ״א הסיתר **ג)** ד״ת מ״ז **ד)** כ״א ותנו **ה)** לא הגיה כל״ל **ו)** כ״א דטוליא [וכ״ג הב״ח]:

קובץ הגהות

ב״ח (א) ובקדירה איכא דאמרי בקדירה עצמה ואיכא דאמרי במאי דבלעה קדירה כל״ל וכ״ג ס״א אין זה וכך מבואר בדברי הר״ן: **(ב)** בגיד׳ דנשיא כל״ל: **(ג)** אסר וכיון כל״ל: **(ד)** וכ״ב פי׳ לפי זה שכתב רש״י לפי שאף האיסור נבלע בו צריך לומר שיש ט״ס בהני פירושים של רש״י שכתב׳ שם אם לאינוהו כשנפל שם מו׳ דהא פשיטא דמיירי דוקא בשלא לאינוהו מו׳ גם הרשב״א הגיה לשון רש״י בלא לאינוהו שנפל לשם וכן בריבינו יריחם אות כ״ט וכן בסה״מ סי׳ מ״ח ע״ב. ותמיה לי היאך משערין כמו שהוא בא לפניהו ואם יש שם ס׳ הכל מותר ולמאן האיסור היה הרבה מתחלה עד שלא היה ס׳ מן היתיר אלא שנימוח ואף נאחר בתבשיל כל מה שנימוח ונריך לפרש דקבלה הוא מאחר דכשבא לפניהו יש ס׳ נגד האיסור שבתוכו מתחתא גם קודם שנימוח ונלעומק היה ס׳ אלא שנבלע מן היתיר הרבה בגוף הקדירה דהבישול גורם יותר להבלעות הרוטב ממה שגורם להבלעות חתיכת האיסור אבל מ״מ קשה למה צריך להטעות הספרים דכתב יש לפרש דמ״ש רש״י בתחלה אם לאינוהו כשנפל שם כו׳ הייט כלי לפרש מאן דאמר בתחי דבלע׳ הקדירה לחייבי בשרלאינוהו. אבל מ״ש רש״י בסוף דברי׳ ועיקר הדבר כו׳ הוא פסק דין להיכא שלא לאינו כשנפל. ולפ״ז לא דחה רש״י ז״ל לשנא בתרא מהלכה גם הרמב״ם בפט״ו פסק כלישנא בתרא. אמנם המג״א והרא״ש והעור כתבו הפסק של רש״י בתחתא דלא משערינן כמה שבלעה הקדירה בלעמו כן בלעה הקדירה מן האיסור ואין לעמוד על הדבר משמע מדבריהם דאפי׳ אם לאינו האיסור כשנפל כן הדין והטעם דדילמא עיקר הבלועה היא מן האיסור והיתיר שנתמעט כלה ואבד מחמת האור הלכך אם אין ס׳ בהיתר נגד האיסור שבתוכו אחר האיסור נאסור את היתיר אפי׳ היה בו ס׳ קודם שנתמעט ועוד נ״ל לפרש דוקא בשלאינוהו כשנפל כן הדין אבל כשלא לאינוהו כשנפל חוזינן לחומרא דדילמא האיסור היה הרבה ודי״ל וכן יראה לענין הלכה למעשה להחמיר: **(ה)** נ״ב פי׳ אבל אם נתמעט בתוכו ערך של האיסור והיתיר שהוא לפניהו א״כ לא חושש לריוף הפשיטא כמו שאין ס׳ במה שהוא לפניהו כך לא יהיה ס׳ עם הריוף אבל אם לא נתמעט בשיעור אחד אלא מן היתיר נתמעט הרבה יותר מס׳ נגד האיסור שנתמעט ושנלעומק אז ע״י הריוף אפשר שיהיה בכל היתיר ס׳ נגד האיסור שנפל ופשיטא שגם כשלא נתמעט כלום מן האיסור שיעיל הריוף אלא דנוחא קאמר אפי׳ נתמעט רק אלא יהיה בשיעור אחד כו׳ וק״ל:

אנ״ש מהר״ם [א] וחא״כ דהה לישנא בתרא. ומיהו אין זה קרוי דיחוי אלא שנותן קנבה לדבר מתוך הטעם המפורסם בו כדי שלא תצטרך לשיעורין ולפי שסתמא של דבר הוא כדמפרש בגמ׳ בתר הכי כשם שהיתר נתמעט ונלעומק כן האיסור וא״ל להטעות פרש״י ולהגיהו:

שלטי הגבורים

א פירש״י וכיון דאיפלגיני תרי לישני ואיסורא דאיכיימא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה ועיקר הדבר כמות שהיא לפניהו משערין ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדירה מן היתירא לפי שאף האיסור נבלע ונמעטע ממנה שהיה כלאמרי׳ לקמן אמו דיתירא בלע דאיסורא לא בלע:

ב והיכא שנמלא חתיכת בשר עם חלב גמור כתב הרמב״ן דבמליחה אינו מפעפע וכן נראיס דברי הרא״ש וטעור והגהות אשר״י ורא״ן וכיונו כריך ולא משערינן בס׳ מיהו מד״ס י״א שצריך קליפה וי״ל שא״ל ונעשה ר״י הלכן והרשב״א ז״ל ואור זרוע והכ״ן ז״ל צריך לשער בס׳ ואם אין בחתיכה ס׳ תלוי בפלוגתא אם החתיכה עצמה נעשית נבלה או לאו וכן פליגי אם חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ובחתיכי האלכתי והיכא שמלא גיד הנשה ושמנותיו עם היתר לדברי ה״ג צריך גם ס׳ כנגד השמנונית במליחה דחשיבה ליה האי שומנו דגיד כחלב גמור וס״ל דמפעפע בכולה חתיכה ע״י מליחה כמ״ד דחלב גמור מפעפע [כמו] שאנו עתידין לבאר לקמן פלוגתייהו בס״ד והכיולו דברי ה״ג המרדכי והגהות אשר״י שם מיהו התוס׳ שם והרא״ש והעור ס״ל דאינו מפעפע כלל וע״י מליחה אינו מפעפע ואפי׳ כדי נטילה שא״ל לחמיר בדוחה דמליחה כמו בדוחה דלאי ואינו צריך רק כדי קליפה אם נמלא שמנונית עמו אבל דברי מהר״ם גבי חלב שנמלא עם בשר כתב דצריך בטול בס׳ עיין לקמן והכי נכתב הרא״ש בשם מהר״ם:

א מי׳ פט״ו והכי אמרינן בגמרא בסוף פירקין [דף קג.] אבל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלם כלומר משום חלב ומשום בשר מן הטרפה אלמא חלב בשר איקרי וכיון דלרבא ורב אשי דבתראי נינהו ס״ל דמין במינו בששים קי״ל הכי וזה שלא כדברי רש״י ז״ל שכתב בפרק כל הבשר [דף קט.] דקי״ל כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל. ומדאמרינן דמין במינו דלא מלי למיקם אטעמא כגון שמנוניתא דגיד הנשה בעינן ששים שמעינן דאע״ג דשמנו של גיד לא מיתסר אלא משום לתא דגיד וגיד אינו אוסר תערובתו לדידן דקי״ל אין בגידין בנותן טעם אפ״ה שמנו של גידו אוסר תערובתו וזה שלא כדברי מקצת רבותינו הצרפתים ז״ל שאומרים לדידן דקי״ל אין בגידין בנותן טעם אף שמנו אינו אוסר תערובתו שלא יהא טפל חמור מן העיקר ולית ולכתיבנא ועוד מדאמרינן בסמוך [דף ט:] הנהו אטמתא דאימלחן בגיגתא דנשיא רבינא קא אסר ומשמע דאלו דמשום שמנו של גיד בנ״ט לא אסר (ג) דכיון דקי״ל אין בגידין בנ״ט לא מסתבר דרבינא דבתראי הוא ס״ל דלא כהלכתא אלא ודאי משום שמנו קאמר אלמא לאע״ג דגיד אינו אוסר את תערובתו שמנו מיהא אוסר. ומדאלינן בתר נותן טעם בקדירה שבשל בה תרומה וחזר ובשל בה חולין שמעינן דכי בעינן בתרומה אחד ומאה הני מילי מין במינו אבל בשאינו מינו בנותן טעם והכי משמע מדתניא לקמן בגמרא [דף צט.] גבי גריסין של תרומה שנתבשלו עם העדשים שאם אין בהם בנותן טעם בין שיש בהם להבלעות באחד ומאה בין שאין בהם להבלעות באחד ומאה כלומר אלא בששים שרו וה״ה נמי לערלה וכלאי הכרם דדוקא במינן בעינן בהו אחד ומאתים אבל בשאינו מינן אזלינן ביה בתר נותן טעם: **א״ר** הנינא בשמשערין משערין ברוטב ובקיפה. קיפה דק דק של בשר ותבלין המתאספ בשולי קדרה וגרסינן תו עלה בגמ׳ ובקדרה אמרי לה בקדרה עצמה ואמרי לה במאי דבלעה קדרה והני תרי לישני מפרשי׳ מאי דאמר בקדרה [וגרלה] שרבינו שלמה בר יצחקי מפרש דמאן דאמר בקדרה עצמה היינו בחרסי הקדרה ומ״ד במאי דבלעה קדרה (ג)(עצמה) היינו לומר שאם לאינוהו כשנפל שם קודם שנתמעטע ד) דאי משערין אותו לאחר שנתבשל כמו שנפל שם ואין בהיתר ששים בו אומדין כמה בלעה קדרה מן היתיר שכשנפל שם היה ההיתר הרבה ונתמעט בבליעת קדרה אבל בקדרה עצמה לא משערינן וכיון דפליגי לישני ואיסורא דאוריתא הוא חזינן לחומרא ולא משערינן בקדרה ועיקר הדבר כמו שהוא משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדרה מן ההיתר לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכדאמרינן לקמן [דף צח.] אטו היתרא בלע איסורא לא בלע זהו לשונו של רש״י ז״ל והוא דוחה לישנא קמא משום לישנא בתרא דלחומרא ואח״כ דחה לישנא בתרא [א] לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכן נראה דעת הרב אלפסי ז״ל [שהוא] ה) הביא לשונות הללו בהלכות (ד) ולפי זה נראה שיש טעות סופר בפירש״י ומיירי בשלא ראינו האיסור בשעת נפילתו דבכה״ג הוא דאיכא למימר דכי היכי דאימעוט היתרא אימעוט נמי איסורא הא אם ראינו האיסור בשעת נפילתו ולא נתמעט בשיעור אחד (ה) עם ההיתר כגון זה משערים ההיתר שנבלע בקדרה ומצטרפין אותו למה שבתוכה ומשערינן האיסור כשעת נפילתו לתוך ההיתר ואיכא למידק כיון שעכשיו אין ששים בהיתר למה אינו חוזר האיסור לאסור את ההיתר שהרי אילו נפל בקדרה אחרת בעינן ששים כיולא בו ומ״ש קדרה זו מקדרה דעלמא ועוד דתנן במסכת תרומות שאם תרומה שנפלה למאה חולין טחנו ופיחתו כשם שפיחתו חולין כך פיחתה תרומה טעמא דאיכא למימר דפיחתה תרומה הא לאו הכי אסור והנ״ל מאי שנא ותיבת הרמב״ן ז״ל דאם נטל מן ההיתר אה״נ אבל כיון שלא נטל ממנו אלא שנתמעט דרך ביטול הקילו בו ויותר נראין דברי הר״ם במז״ל שכתב בפ׳ חמשה עשר מהלכות מאכלות אסורות דבמאי דבלעה קדרה היינו לומר שמשערים באומד יפה כמה נבלע ועומד בדופני הקדרה שרואין אותו כאילו הוא בתוך הקדרה אבל מה שפיחת מחמת האור שכלה ואבד לא וכתב הר״ר אהרן הלוי ז״ל בפירושי ההלכות והוי יודע דכשמשערין ברוטב משערין לכזית בילה ומחלה של רוטב שכן שיעורו שאם יקרוש יעמוד על כזית עכ״ל וע״ל שלמדה מדאמרינן במסכת שבת בריש פ׳ המוליא (דף עז.) גבי מתני׳ דתנן המוליא יין כדי מזיגת הכוס וכו׳ תנא יבש בכזית דברי רבי נתן ואמרינן עלה אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד ר׳ נתן הא דאמרן ר׳ יוסי ברבי יהודה דתנן ר׳ יהודה אומר שאם דבריס מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה דס נבלות ב״ש מטהרין וב״ה מטמאין ח״כ יוסי ברבי יהודה אף בשבמאו ב״ה לא טמאו אלא בדס רביעית הואיל ויכול לקרוס ולעמוד על כזית אלמא המשקין הצלולין כשהן נקרסים רביעית שלם חוזר לכזית ולפיכך כל שהאיסור קרוס משערין רביעית רוטב לכזית ואע״ג דעלה דההיא אמרינן א״ל אביי דילמא לא היא ע״כ לא קאמר רבי נתן הכא לכזית בעי רביעית אלא ביין דקלים אבל דס דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי ע״כ לא קאמר ר׳ יוסי התם לכזית סגי ליה ברביעית אלא בדס דסמיך אבל יין דקלים כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב דאלמא ס״ל לאביי שאין כל המשקין שוין לדבר זה אעפ״כ נראה שסובר הרב ז״ל דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב יוסף משום ספיקא דאביי ואעפ״כ אין דבריו נראין לי דכיון דאמרינן משערין ברוטב שמא משמע דכמות שהוא משערינן אותו שכך שיערו חכמים שאין לך שנותן טעם שאינו אוסר מששים אפילו ברוטב שאם לא כן היינו צריכין לחוש ולתת הדבר לשיעורין ולעיין באיסור והיתר אם הוא עב או דק: **וירך** שנצלה עם גיד הנשה קי״ל בשמואל דאמר קולף ואוכל עד שמגיע לגיד. [ועד שמגיע לגיד] דקאמר לאו דוקא דהא צריך לשייר כדי קליפה או כדי נטילת מקום דלא גרע מהא דתנן בפרק כילד צולין (דף עח:) סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו ואם לא יקלוף את החיצון ובגי רוטב נמי תנן טוף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו הילכך ודאי אע״ג דאמרינן סתמא קולף ואוכל עד שמגיע לגיד כדי קליפה צריך לשייר או כדי נטילת מקום שהוא יותר מעט מן הקליפה: **גדי** שצלאו בחלבו. שלא נטל חלב הכליות: אסור לאכול אפילו מריש אוניה. אפילו מריש אזנו שאין שם חלב מ״ט דכיון דחלב מפעפע מיבלע בכוליה גופיה ויש מפרשים דהיינו דוקא כגון שאין בגדי ששים לבטל החלב אבל היכא דאיכא ששים כיון דמפעפע בטל הוא אבל הרא״ה ז״ל כתב דאין חלב מפעפע מתבטל בלאי לעולם דבקדרה הוא שמתבטל מפני שהרוטב מוליך האיסור בשוה אבל בלאי שהוא מפעפע מעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס במקום אחד הילכך אפילו בששים לא בטיל ולפי זה אף במליחה אין משערין בששים מהאי טעמא ולא משמע הכי לקמן [דף צח.] דאמרינן הא׳ כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעריה במאי דבלע דיקולא ולכאורה משמע דדיקולא היינו סל שמלחו בו ואם״ה משערין בששים ומיהו לדברי רש״י ז״ל שפי׳ דיקולא קלחת לא קשיא ולא מידי ובגמרא אמרינן ה) דיקולא שנלחה בחלבה קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו והיינו משום דקרמא מפסיק. ומהא שמעינן דכלהו קרמי וחוטי דאסירי משום תרבא לא מפעפעי דהא כהך כוליא קרמא ולובן כוליא הות ביה ואפילו הכי שריוה ואפשר עוד לומר מכאן לעוף שצלאו בלא חתיכת וריזין שוטון ודיו בכך דקרמא דחוטין מפסיק וכי תימא אם כן ריש בכבשא אנדלין דאסרינן לעיל [דף צג:] ולא סגי בנטילת חוטין שבקרום המוח אפשר שמתוך שאותן החוטין רכים ודקים לא מפסקי: **אבל** אי כחוש הוא קי״ל כרבי יוחנן דאמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ודעת המפרשים ז״ל דבשומן גיד ל״ש שמן ול״ש כחוש קולף ואוכל עד שמגיע לשמנו דלא אמרו מפעפע אלא בחלב דוקא אבל בשמנו של גיד לא וכן נראה מלשון הגמרא: **הנהו** אטמתא דאימלחן בי ריש גלותא בגידא דנשיא רבינא אסר. דסבר דמליח כמבושל ואסר להו משום שמנו של גיד כל שאין בבשר ס׳ ולדברי מי שאומר דלאלי ולמליחה לא משערינן בששים בכל ענין אסר להו: ורב אחא שרי. דס״ל דמליח הרי הוא כרותח דלאלי ובקליפה או בנטילת מקום סגי וכי תימא וכי הוי כרותח דלאלי מאי הוי נימא דמפעפע כדאמרינן לעיל בחלב מפעפע אפילו בלאלי י״ל דלא עדיף שומן דגיד הנשה מחלב כחוש דאמרינן לעיל דלא מפעפע וכמו שכתבתי למעלה והרמב״ן ז״ל תירץ דבמליחה אפילו חלב שמן אינו מפעפע ואף על גב דאמרינן דמליח הרי הוא כרותח דלאלי היינו לאפוקי מרותח דמבושל אבל להא מילתא גריע מלאלי דאע״ג דחלב בלאלי מפעפע במליחה אינו מפעפע והרשב״א ז״ל חולק בדבר דכיון דרביעא ס״ל דמליח כרותח דמבושל דעדיף מלאלי היכי נימא לדידן דגריע מיניה אלא ודאי משמע דכל דמפעפע בלאלי מפעפע במליחה וכדברי הרב רבינו שלמה בן אדרת ז״ל ג״ל מדאמרינן לקמן [דף צח.] ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעורי במאי דבלע דיקולא ומשמע לכאורה דבשר הוא שנמלח בסל וס״מ דחלב במליחה מפעפע דאי לא למה ליה לשעוריה בקליפה סגי לה: **אמר** רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין. דבעינן ששים להתירא לבר מיניה ולא לבטל גופו של גיד קאמר אם נתערב בין הגידין דגיד הנשה בריה הוא ולא בטיל כדאמרינן לקמן בפרקין [דף ק.] אלא לבטל פליטתו קאמר ולפליטתו גופו של גיד נמי לא צריך ביטול דהא קי״ל אין בגידין בנותן טעם ולא משמע דרב נחמן דהוא בתרא ס״ל יש בגידין בנותן טעם אלא כהלכתא אלא לבטל פליטת שמנו קאמר

רש״י

ובקדירה: **קיפה.** דק דק של בשר ותבלין המתאספין בשולי הקדירה: **במאי דבלעה קדירה.** אם לאינוהו כשנפלה שם קודם שנתמעטע אין משערין אותה כשנתבשל לפי מה שהוא עתה כי אז שמא לא יהא ס׳ מן ה) האיסור אלא אומר כמה בלעה הקדירה מן ההיתר כי מתחלה היה ההיתר הרבה ונתמעט בבליעת הקדירה אבל הקדירה עצמה לא משערינן וכיון דאפליגינו לישני ואיסור דאורייתא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה עצמה ולא במה דבלעה קדירה כי גם האיסור נתמעט ועיקר הדבר לפער כמו שבא לפניו: **קולף ואוכל.** כלומר מותר העליון ואוכל עד שמגיע לגיד: **בחלבו.** בחלב הכליות: **מריש אוניה.** מאזנו אע״פ שאין שם חלב: **מפעפע.** מבלבן ומתפשט בכל הבשר אבל גיד לא מפעפע: **אטמתא.** ירכים: **ואין גיד מן המנין.** דבעינן ששים של